ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ

Το **κατηγόρημα** σε μια πρόταση μπορεί να είναι:

1. **α) Μονολεκτικό**· αποτελείται μόνο από ένα ρήμα (Ρ): *παίζω, γράφει, λύουσιν* κτλ.
2. **β) Περιφραστικό**· αποτελείται από:
   - Έναν τύπο του ρήματος *είμί* ή άλλου συνδετικού ρήματος (βλ.§ 13) και ένα όνομα, επίθετο ή ουσιαστικό, που λέγεται κατηγορούμενο (Κ).
   - Ένα ρήμα και το αντικείμενό του (Α).
   - Ένα ρήμα, το αντικείμενο και το κατηγορούμενο του αντικειμένου.

Συνεπώς, η δομή της απλής πρότασης είναι:

α) Υ + Ρ

Ὁ Νικίας *εἶπε.*

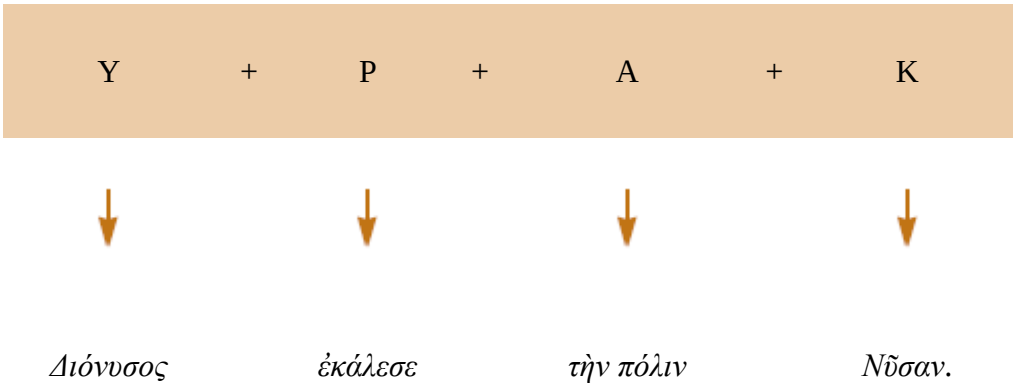
β) Υ + Ρ (συνδετικό) + Κ

Σόλων *ἦν* *νομοθέτης.*

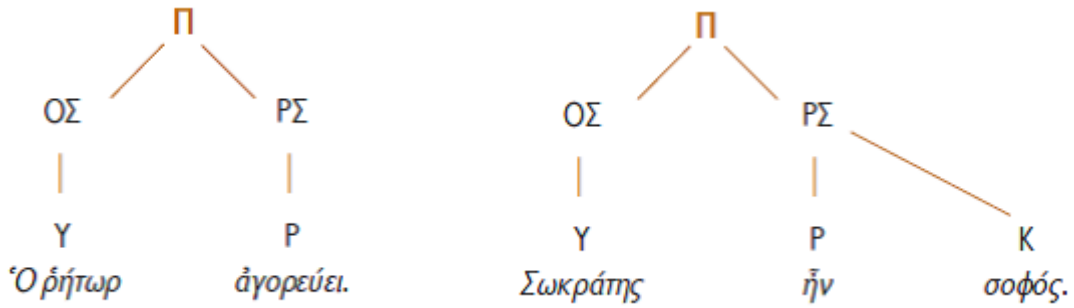
Υ + Ρ + Α (Α)

Οἱ νόμοι *ζημιοῦσι.* *τοὺς ἀδικοῦντας.*

Οἱ παιδοτρίβαι διδάσκουσι τὰ σχήματα τοὺς φοιτῶντας.

➢ Το υποκείμενο αποτελεί το ονοματικό μέρος ή αλλιώς ονοματικό σύνολο (ΟΣ) της πρότασης (Π), ενώ το κατηγόρημα (μονολεκτικό ή περιφραστικό) αποτελεί το ρηματικό μέρος ή ρηματικό σύνολο (ΡΣ) της πρότασης:

1. Τα συνδετικά ρήματα

Συνδετικά ονομάζονται τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο ή το αντικείμενό τους με το κατηγορούμενο. Συνδετικά ρήματα είναι:

1. **α)** Το ρήμα ***εἰμί*** και τα **συνώνυμά του**, όπως *γίγνομαι*, *καθίσταμαι* (γίνομαι), *ὑπάρχω*, *τυγχάνω* (τυχαίνει να είμαι), *διατελῶ* (είμαι συνεχώς), *ἔφυν* (γεννήθηκα), *πέφυκα* (είμαι από τη φύση μου), *ἀποβαίνω*:
   *Ἡ γεωργία τέχνη **ἐστί**.*
   *Ὁ ποταμὸς διαβατὸς **ἐγένετο**.*

Πεισίστρατος *τύραννος* ***κατέστη***.
Ἡ *χώρα* *ἄνυδρος* ***ὑπάρχει***.
Ν.Ε.: ● *Η Μαρία* ***είναι*** *επιμελής.* ● *Ο Νίκος* ***έγινε*** *καθηγητής.* ● ***Γεννήθηκε*** *τυφλός.*

➢ Το ρήμα *εἰμί* δεν είναι πάντοτε συνδετικό. Χρησιμοποιείται στον λόγο και με τη σημασία του «υπάρχω», οπότε λέγεται **υπαρκτικό**, αλλά και ως **απρόσωπο** με τη σημασία του «είναι δυνατόν» (βλ.§ 83):
Οὐκ ἔστι *μία δύναμις.* (Δεν υπάρχει μόνο μία δύναμη.)
Ἔστι *δὴ λοιπὸν πάντας εἰσφέρειν.* (Είναι δυνατόν λοιπόν όλοι να συνεισφέρουν.)
Ν.Ε.: *Στον κήπο* ***είναι*** *ένα δέντρο.*

2. **β)** Τα **προχειριστικά** (εκλογής σημαντικά) ρήματα, όπως *αἱροῦμαι* (εκλέγω, εκλέγομαι, βλ. § 82), *ἀποδείκνυμι* (καθιστώ, διορίζω), *λαγχάνω* (εκλέγομαι με κλήρο), *χειροτονῶ* (εκλέγω με ανάταση του χεριού) κ.τ.ό., τα **δοξαστικά** ρήματα, όπως *νομίζω, ἡγοῦμαι, κρίνω, ὑπολαμβάνω, φαίνομαι* κ.τ.ό., και τα **κλητικά**, όπως *καλῶ, λέγω, ὀνομάζω, προσαγορεύω* κ.τ.ό.:
Θηραμένης ***ᾑρέθη*** *πρεσβευτής.*
Ὁ *λόγος* *οὐ* *πιστὸς* ***ἐφαίνετο***.
Ὁ *δὲ* *τόπος* *Ἀρμενία* ***ἐκαλεῖτο***.
Τὸν *λόχον* *καὶ* *στίχον* *τινὲς* ***ὀνομάζουσιν***.
Ν.Ε.: ● *Η Μαρία* ***εκλέχτηκε*** *πρόεδρος.* ● *Σε* ***θεωρούν*** *έμπειρο.* ● *Ο Αλέξανδρος* ***ονομάστηκε*** *Μέγας.*

2. Το κατηγορούμενο

Κατηγορούμενο ονομάζεται το όνομα το οποίο, μέσω ενός συνδετικού ρήματος, αποδίδει στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο μια ιδιότητα και το εντάσσει σε μια κατηγορία. Ως κατηγορούμενο μπορεί να τεθεί, όπως και στη Ν.Ε.:

1. **α)** **Όνομα** (ουσιαστικό ή επίθετο):
Ἡ *πόλις* ***φρούριον*** *κατέστη.*
Σοφοὺς *νόμιζε τοὺς εὖ περὶ τῶν μεγίστων λέγοντας.*
Ν.Ε.: ● *Η Αθήνα είναι* ***πόλη***. ● *Τον έκριναν* ***ένοχο***.
2. **β)** Κάθε **λέξη** ή και ολόκληρη **πρόταση**, όταν λειτουργούν ως ονόματα:
Τί *μὲν* *οὖν* *ἐστι* *μνήμη;* [αντωνυμία]
Τὸ *λέγειν* *ἄρα* ***πράττειν*** *ἐστίν.* [απαρέμφατο]
Οὔπω *Φίλιππός* *ἐστιν* ***οἷοί*** ***ποτ' ἦσαν*** ***Λακεδαιμόνιοι***. [πρόταση]
Ν.Ε.: ● ***Ποιος*** *είναι αυτός;* ● *Είσαι* ***ό,τι δηλώσεις***.

Όταν το κατηγορούμενο έχει επιρρηματική σημασία και συνδέεται με το υποκείμενο με ένα ρήμα το οποίο συνήθως σημαίνει κίνηση ή σκόπιμη ενέργεια, ονομάζεται **επιρρηματικό κατηγορούμενο** και δηλώνει τις επιρρηματικές σχέσεις του **τρόπου**, του **χρόνου**, του **τόπου**, του **σκοπού** και της **τάξης** / **σειράς**· μεταφράζεται με επιρρηματική έκφραση, επιρρηματική πρόταση ή αντίστοιχο νεοελληνικό επίθετο. Μερικά από τα πιο συνηθισμένα επιρρηματικά κατηγορούμενα είναι τα ακόλουθα:

1. α) **Τρόπου**: *ἅθρόος / ἄθρόος* (μαζικά, όλοι μαζί), *ἄκων / ἀκούσιος* (χωρίς τη θέλησή του), *ἀντίος /*

ἐναντίος (μετωπικά), *ἄπρακτος*, *ἄσμενος* (με ευχαρίστηση), *αὐτοκράτωρ* (με απόλυτη εξουσία), *αὐτόνομος*, *ἑκών / ἑκούσιος* (με τη θέλησή του), *ὑπόσπονδος* (κατόπιν συμφωνίας):
Οἱ Πλαταιῆς ἐχώρουν ***ἁθρόοι***. (Οι Πλαταιείς προχωρούσαν όλοι μαζί.)
Ἄσμενοι *τὰς συμφορὰς τὰς ὑμετέρας ὁρῶσιν.*
Ὁ μὲν ἀδικῶν ***ἑκὼν*** *ἀδικεῖ, ὁ δὲ ἀδικούμενος* ***ἄκων*** *ἀδικεῖται.*
Ν.Ε.: *Άκουγε* ***αμίλητος***.

2. β) **Χρόνου**: *γέρων*, *ἐνιαύσιος* (ετήσιος), *νέος*, *ὄρθριος* (τα ξημερώματα), *σκοταῖος* (τη νύχτα), *τριταῖος* (την τρίτη ημέρα):
Κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη ***σκοταῖοι.***
Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ***τριταῖος*** *ἀφικνεῖται Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν Ἴστρον.*
Ν.Ε.: *Ήρθε* ***πρωινός-πρωινός***.
3. γ) **Τόπου**: *ἐφέστιος* (στο σπίτι), *θαλάσσιος*, *πελάγιος* (στο ανοιχτό πέλαγος), *ὑπαίθριος*:
Ἀνήγοντο δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Χίου ***πελάγιοι.***
Οἱ δὲ ἄλλοι σκηνοῦμεν ***ὑπαίθριοι***.
4. δ) **Σκοπού**: *βοηθός*, *εἰρηνοποιός*, *πρεσβευτής*, *στρατηγός*, *σύμβουλος*, *φύλαξ*:
Κερκυραίοις ***βοηθοὶ*** *ἤλθομεν.*
Ἡ πόλις, ὅταν ἡσυχίας ἐπιθυμήσῃ, ***εἰρηνοποιοὺς*** *ἡμᾶς ἐκπέμπει.*
Ν.Ε.: *Πήγε* ***φύλακας*** *σε σχολείο.*
5. **ε) Τάξης / σειράς**: *πρῶτος*, *δεύτερος*, *ὕστερος*, *ὕστατος*, *τελευταῖος* :
Πρῶτος *δὲ πάντων Φείδων Ἀργεῖος νόμισμα ἔκοψεν.*
Ὁ δὲ Ἱπποκράτης ***ὕστερος*** *ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δήλιον.*
Ν.Ε.: *Έφτασε* ***τελευταίος***.
6.

Όταν το κατηγορούμενο αποδίδει στο υποκείμενο προληπτικά μια ιδιότητα, δηλαδή μια ιδιότητα η οποία στην ουσία είναι το **αποτέλεσμα** της πράξης που δηλώνει το ρήμα της πρότασης, ονομάζεται **προληπτικό κατηγορούμενο** ή **κατηγορούμενο του αποτελέσματος**· συνδέεται με το υποκείμενο μέσω ενός ρήματος που δηλώνει εξέλιξη, μεταβολή ή αύξηση του υποκειμένου, όπως *αἴρομαι* (υψώνομαι), *αὐξάνομαι*, *διδάσκομαι*, *ἐκπνέω* (φυσώ), *παρασκευάζομαι*, *ῥέω*, *τρέφομαι* κ.τ.ό., και μεταφράζεται στη Ν.Ε. με συμπερασματική πρόταση:
Μέγας *ἐκ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ Φίλιππος ηὔξηται.*
Τὴν πόλιν παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην ***αὐταρκεστάτην.***
Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς ***μέγας*** *ἐρρύη.*
Ν.Ε.: *Ο Νίκος σπουδάζει* ***μουσικός***.